

Obveze knjižnica prema Općoj uredbi o zaštiti podataka : izazovi, pristupi i moguća rješenja

Katulić, Anita

Source / Izvornik: **Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 2018, 61, 343 - 365**

Journal article, Accepted version

Rad u časopisu, Završna verzija rukopisa prihvaćena za objavljivanje (postprint)

<https://doi.org/10.30754/vbh.61.2.690>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:203:789769>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-12**

Nacionalna i sveučilišna
knjižnica u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

[National and University Library in Zagreb Repository](#)

**OBVEZE KNJIŽNICA PREMA OPĆOJ
UREDBI O ZAŠTITI PODATAKA: IZAZOVI,
PRISTUPI I MOGUĆA RJEŠENJA**

**THE OBLIGATIONS OF LIBRARIES
UNDER THE GENERAL DATA PROTECTION
REGULATION: CHALLENGES, APPROACHES,
AND POSSIBLE SOLUTIONS**

Anita Katulić

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
akatulic@nsk.hr

UDK / UDC 02:342.721
Stručni rad / Professional paper
Primljeno / Received: 1. 11. 2018.
Prihvaćeno / Accepted: 23. 1. 2019.

Sažetak:

Cilj. U radu se raspravlja o obvezama knjižnice kao voditelja obrade osobnih podataka prema Općoj uredbi o zaštiti podataka navedenim izravno u Uredbi ili onim koje se neizravno mogu izvesti poznavanjem zakonskih propisa kojima knjižnice podliježu. Cilj je rada na primjerima dobre prakse dviju europskih knjižnica usklađenih s novim propisima ukazati na moguće pristupe pri ispunjavanju pojedinih segmenata Uredbe, a poglavito na pristupe obradi osobnih podataka knjižničnih korisnika.

Pristup/metodologija/dizajn. Autorica navodi pravni okvir zaštite osobnih podataka u EU, pojašnjavajući načela obrade, obveze i metode dokazivanja ispunjenja tih obveza za knjižnice na temelju analize teksta Uredbe te na primjerima obrade osobnih podataka korisnika dostupnih na mrežnim stranicama dviju europskih knjižnica i njihovim različitim pristupima ispunjavanju obveza iz Uredbe. Pri analizi prakse dviju odabranih knjižnica komparativnom metodom i metodom analize teksta ukazuje se na moguća rješenja vezana uz interpretaciju Uredbe.

Rezultati. Uredba traži multidisciplinarni pristup osiguranju sukladnosti, što će uključivati upravu knjižnice, informatički odjel, pravnike i knjižničare, pa se može zaključiti da će najučinkovitiji pristup biti projektni pristup na razini ustanove. Takav pristup može uključivati prilagodbu putem donošenja internih politika postupanja s osobnim podacima i obrazovanja djelatnika, a davatelji usluge automatiziranog knjižničnog sustava imat će važnu ulogu u realizaciji anonimizacije i pseudonimizacije osobnih podataka.

Ograničenja. Analiza primjera ograničena je na jedan dio obveza knjižnica prema Uredbi. Primjeri prikazuju moguće pristupe ispunjavanju obveze o transparentnosti obrade osobnih podataka u knjižnici i pristupe prikupljanju osobnih podataka knjižničnih korisnika pri učlanjivanju u knjižnicu.

Praktična primjena. Rad donosi pregled obveza za knjižnice prema Uredbi analizom relevantnih članaka Uredbe i upućuje na smjernice iz područja zaštite osobnih podataka koje dodatno pojašnjavaju postupak prilagodbe knjižničnog poslovanja.

Originalnost/vrijednost. Budući da ne postoje smjernice za zaštitu osobnih podataka u knjižnicama na razini EU, značaj rada očituje se u osnaživanju aktivnosti prilagodbe knjižničnog poslovanja standardima Uredbe.

Ključne riječi: Obveze knjižnica, Opća uredba o zaštiti podataka, osobni podaci u knjižnicama, usklađivanje s GDPR-om

Abstract

Purpose. The paper outlines the responsibilities of libraries as data controllers under the General Data Protection Regulation, which are regulated by the provisions of the Regulation or the national implementation Act, or those provided by the relevant legal framework regulating the establishment and functioning of libraries. The aim of the paper is to illustrate the good practice of two European libraries aligned with the new regulations to demonstrate possible approaches to the fulfillment of certain segments of the Regulation and access to the processing of personal data of library users.

Approach/methodology/design. The author cites the legal framework for the protection of personal data in the EU and clarifies the principles of processing, obligations and methods of proving the fulfillment of these obligations for libraries referring to the text of the Regulation. Furthermore, the paper presents the examples of processing of personal data of users available on the websites of two European libraries and their different approaches to the fulfillment of the obligations under the Regulation. In the analysis of the practice of the two selected libraries by a comparative method and a text analysis method, the possible solutions to the interpretation of the Regulation are offered.

Findings. The Regulation requires a multidisciplinary approach to ensuring compliance, which will include library management, IT department, lawyers and librarians, and it can be concluded that the most effective approach would be a project approach at the institution level. Such an approach may include adaptation through the adoption of internal policies on personal data processing and employee education, while the automated library system providers will play an important role in the realization of anonymisation and pseudonymization of personal data.

Research limitations. The analysis of the examples is limited to one part of the library's obligation under the Regulation. The examples illustrate the possible approaches to meeting the transparency of the processing of personal data in the library and the approaches to collecting personal data of library users when joining the library.

Practical implications. The paper provides an overview of the obligations for libraries under the Regulation by analyzing the relevant articles of the Regulation and refers to guidelines in the area of personal data protection that further clarify the procedure for adjusting library operations.

Originality/value. Since there are no guidelines for the protection of personal data in libraries at the EU level, the importance of this paper is manifested in strengthening the activities of adapting library operations to the standards of the Regulation.

Keywords: General Data Protection Regulation, GDPR compliance, libraries obligations, personal data in libraries

1. Pravni okvir zaštite osobnih podataka u Europskoj uniji

Pravo na zaštitu osobnih podataka, premda povijesno povezano s pravom na privatnost, s vremenom i samo postaje temeljno ljudsko i građansko pravo. Iako stoljećima poznato iz pravnih tradicija raznih država i civilizacija, pravo na zaštitu privatnog života pojedinca u suvremenom okviru prvi je put propisano člankom 12. Opće deklaracije o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda (UN) iz 1948. o poštovanju privatnog i obiteljskog života.¹

Godine 1950. usvojena je Europska konvencija o ljudskim pravima² koja je stupila na snagu 1953. Ta deklaracija također uređuje i pravo na privatnost člankom 8. kojim se štiti pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

¹ Opća deklaracija o ljudskim pravima: usvojena i proglašena na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda rezolucijom br. 217/III 10. prosinca 1948. godine. [citirano: 2018-07-30]. Dostupno na: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/src2.pdf.

² Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as amended by Protocols No. 11 and No. 14, Rome, 4.XI.1950 [citirano: 2018-07-30]. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680063765>.

Godine 1981. u Europskoj je uniji donesena Konvencija o zaštiti pojedinaca pri automatskoj obradi osobnih podataka (Konvencija Vijeća Europe br. 108)³, na temelju koje je 1995. godine izrađena Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i slobodnim protokom takvih podataka.⁴ Već u Konvenciji 108 definirana su neka temeljna načela zaštite osobnih podataka i njihova svojstva. Ta načela, koja su danas proširena, navedena su u članku 5. Konvencije 108, a obuhvaćaju: zakonitost, namjenu, opseg, točnost, trajnost.

Početak dvijetisućitih godina Direktivu o zaštiti podataka nadopunila je i Direktiva o privatnosti i elektroničkim komunikacijama⁵ (tzv. *E-Privacy*-direktiva) čiji je zadatak bio prilagoditi pravila zaštite podataka specifičnom kontekstu elektroničke komunikacije i tržištu elektroničkih komunikacija.

U Republici Hrvatskoj na temelju čl. 37. Ustava Republike Hrvatske svakom se građaninu jamči sigurnost i tajnost osobnih podataka koji se smiju obrađivati samo uz uvjete određene zakonom te se ne smiju upotrebljavati u svrhe suprotne utvrđenoj svrsi njihova prikupljanja.⁶

Navedena Direktiva 95/46/EZ o zaštiti osobnih podataka trebala je u pravne sustave država članica biti implementirana do 1998. godine. Republika Hrvatska donijela je Zakon o zaštiti osobnih podataka 2003. godine. Uz njega su bile u primjeni Uredba o načinu pohranjivanja i posebnim mjerama tehničke zaštite posebnih kategorija osobnih podataka⁷ te Uredba o načinu vođenja i obrascu evidencije o zbirkama osobnih podataka.⁸ Ti podzakonski akti prestali su važiti

³ Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data, Strasbourg, Treaty No. 108., 28. siječnja 1981. [citirano: 2018-07-30]. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/108>.

⁴ Usp. Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka. [citirano: 2018-07-30]. Dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:31995L0046&from=HR>.

⁵ Usp. Direktiva 2002/58/EZ Europskog parlamenta i vijeća od 12. srpnja 2002. o obradi osobnih podataka i zaštiti privatnosti u području elektroničkih komunikacija (Direktiva o privatnosti i elektroničkim komunikacijama) [citirano: 2018-07-30]. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002L0058&from=HR>.

⁶ Usp. Ustav Republike Hrvatske: pročišćeni tekst: NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14. // Zakon.hr. [citirano: 2018-07-30]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>.

⁷ Usp. Uredba o načinu pohranjivanja i posebnim mjerama tehničke zaštite posebnih kategorija osobnih podataka. // Narodne novine 139, 2433(2004). [citirano: 2018-07-30]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2004_10_139_2433.html.

⁸ Usp. Uredba o načinu vođenja i obrascu evidencije o zbirkama osobnih podataka. // Narodne novine 105, 2031(2004). [citirano: 2018-07-30]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2004_07_105_2031.html.

danom stupanja u primjenu Opće uredbe o zaštiti podataka⁹, odnosno hrvatskog Zakona o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka.¹⁰ Slijedom toga, ukida se i obveza izvješćivanja nadzornog tijela o zbirkama osobnih podataka, a uvode se novi mehanizmi dokazivanja sukladnosti s Uredbom.

Opća uredba o zaštiti podataka (engl. *General Data Protection Regulation*, u daljnjem tekstu Uredba) stupila je na snagu u svibnju 2016. godine s odgodom primjene od dvije godine. Uredba je krenula u primjenu 25. svibnja 2018. godine. Brojne odredbe Uredbe temelje se na aktivnostima i zaključcima *Article 29 Working Party*, odnosno Radne grupe iz čl. 29 Direktive o zaštiti podataka iz 1995. Radna grupa iz članka 29 (koju 2018. godine nasljeđuje Europski odbor za zaštitu podataka) okupljala je predstavnike nacionalnih nadzornih tijela za zaštitu podataka država članica i Europskog nadzornika za zaštitu podataka te je imala ključnu ulogu u pripremi za primjenu Uredbe objavljivanjem raznih smjernica i tumačenja važnih za prilagodbu voditelja obrade osobnih podataka.¹¹

Općom uredbom o zaštiti podataka stavlja se izvan snage dosadašnja Direktiva 95/46/EZ o zaštiti osobnih podataka, a umjesto dotadašnjeg uređenja zaštite osobnih podataka u nacionalnim zakonodavstvima, Uredba se izravno primjenjuje u svim članicama Unije.

Dodatno, nacionalni provedbeni zakoni imaju za cilj urediti pitanja koja Uredba ostavlja državama članicama da ih urede kroz nacionalno zakonodavstvo. Uredbom se daje mogućnost da države članice dodatno urede propise u specifičnim područjima kao što su obrada osobnih podataka u javnom sektoru, arhiviranje u javnom interesu u svrhe znanstvenog ili povijesnog istraživanja ili u statističke svrhe, regulacija upotrebe nacionalnog identifikacijskog broja, javni pristup službenih dokumentima, ograničenja prava i ponovna upotreba podataka u svrhu znanstvenih istraživanja, specifična ograničenja vezana za upotrebu podataka u medijima itd.¹²

⁹ Usp. Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedina u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka). [citirano: 2018-08-08]. Dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=HR>.

¹⁰ Usp. Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka. // Narodne novine 42, 805(2018). [citirano: 2018-08-08]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_05_42_805.html.

¹¹ Vidi: Komunikacija Komisije Europskom parlamentu i Vijeću: veća zaštita i nove prilike – Komisija daje smjernice za izravnu primjenu Opće uredbe o zaštiti podataka od 25. svibnja 2018. Europska komisija. Bruxelles, 24.1.2018. COM(2018) 43 final. Str. 6. [citirano: 2018-07-30]. Dostupno na: [http://azop.hr/images/dokumenti/217/com_2018_43_hr_acte_f_\(2\).pdf](http://azop.hr/images/dokumenti/217/com_2018_43_hr_acte_f_(2).pdf).

¹² Vidi: Isto, str. 8.

2. Knjižnica kao voditelj obrade osobnih podataka

Opća uredba o zaštiti podataka uvodi nove obveze i metode dokazivanja ispunjenja tih obveza za voditelje obrade osobnih podataka. Prema Uredbi, voditelj obrade osobnih podataka (engl. *data controller*) pravna je ili fizička osoba, organizacija ili tijelo javne vlasti koje određuje svrhu i sredstva svake obrade osobnih podataka.¹³

To će značiti da je knjižnica kao samostalna ustanova voditelj obrade, a u slučaju da je knjižnica ustrojbeno jedinica druge ustanove, ustanova u čijem je knjižnica sastavu bit će voditelj obrade. Obveze voditelja obrade navedene su u članku 24. Uredbe, a obuhvaćaju provođenje odgovarajućih tehničkih i organizacijskih mjera kojima se dokazuje da se obrada provodi u skladu s Uredbom. Tehničke i organizacijske mjere uključivat će i uvođenje odgovarajućih internih politika zaštite podataka od strane voditelja obrade.¹⁴

No osim izravno navedenih obveza iz članka 24. Uredbe, sukladnost s Uredbom prvenstveno obvezuje na poštivanje temeljnih načela obrade osobnih podataka i transparentnost obrade prema ispitanicima, pri čemu svatko čiji se osobni podaci prikupljaju i obrađuju treba o tome biti informiran.

U tom smislu možemo zaključiti kako su obveze knjižnice kao voditelja obrade sljedeće:

- izrada i vođenje evidencije o svim aktivnostima obrade
- transparentno postupanje s osobnim podacima uključujući objavu obavijesti o privatnosti
- informiranje ispitanika o njihovima pravima
- analiza ugovora s izvršiteljima obrade
- prijava povrede osobnih podataka
- imenovanje službenika za zaštitu osobnih podataka.¹⁵

2.1. Evidencija aktivnosti obrade osobnih podataka

Uredba jasnije precizira odgovornost voditelja obrade, posebno iz perspektive dokazivanja odgovornosti (pouzdanosti) kao jednog od temeljnih načela obrade. Budući da više nema obveze prijavljivanja zbirki osobnih podataka u Središnji

¹³ Opća uredba o zaštiti podataka. Nav. dj., čl. 2. st. 1. i čl. 4. st. 7. [citirano: 2018-08-08]. Dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=HR>.

¹⁴ Isto, recital (78).

¹⁵ Vidi: White, B. ; L. Gry Høgstrup Slemming. General Data Protection Regulation: what do the new EU rules mean for libraries? // IFLA [webinar] [citirano: 2018-08-08]. Dostupno na: <https://www.ifla.org/node/36104>.

registar Agencije za zaštitu osobnih podataka, novi instrument dokazivanja sukladnosti s Uredbom jest vođenje evidencije aktivnosti obrade.¹⁶

Evidencija aktivnosti obrade u određenom smislu podsjeća na stari obrazac prijave zbirke osobnih podataka, a treba biti pripremljena u pisanom obliku, uključujući elektronički oblik.

Evidencija aktivnosti obrade na zahtjev se daje nadzornom tijelu, a treba sadržavati sljedeće podatke:

- ime i kontaktne podatke voditelja obrade i službenika za zaštitu podataka
- svrhu obrade
- opis kategorija ispitanika i kategorija osobnih podataka
- kategorije primatelja kojima su osobni podaci otkriveni ili će im biti otkriveni, uključujući primatelje u trećim zemljama ili međunarodne organizacije
- informacije o prijenosu osobnih podataka u treću zemlju ili međunarodnu organizaciju, uključujući identificiranje te treće zemlje ili međunarodne organizacije te dokumentaciju o odgovarajućim zaštitnim mjerama
- predviđene rokove za brisanje različitih kategorija podataka
- opći opis tehničkih i organizacijskih sigurnosnih mjera.¹⁷

2.2. Osobni podaci knjižničnih korisnika i načela obrade

Knjižnice najčešće obrađuju osobne podatke sljedećih kategorija korisnika: knjižničnih članova (odraslih osoba i djece) koji su se pristupnicom učlanili u knjižnicu, zatim korisnika koji posjećuju prostor knjižnice kako bi koristili računala za korisnike ili su posjetitelji događanja koja knjižnica organizira te korisnika knjižničnih i informacijskih usluga poput usluge *Pitajte knjižničara* ili prilikom traženja bibliometrijskih usluga. Također, knjižnice obrađuju i osobne podatke posjetitelja mrežnih stranica i *online* kataloga knjižnice.

Primjeri osobnih podataka koje knjižnice obrađuju:

- identifikacijski podaci (ime i prezime, datum rođenja, OIB, vrsta i broj osobne isprave, broj korisničke iskaznice, spol, državljanstvo)
- kontaktni podaci (adresa prebivališta, adresa za kontakt, adresa e-pošte, broj telefona)
- podaci o obrazovanju
- podatak o statusu umirovljenika, studenta, invalida
- zaporka za korisnički račun u knjižnici
- povijest posudbe

¹⁶ Opća uredba o zaštiti podataka. Nav. dj., čl. 30.

¹⁷ Isto, čl. 30.

- povijest *logiranja* na korisnički račun
- podaci o plaćanju članarine i zakasnine
- podaci o zakonskom zastupniku za djecu
- podaci o dugovanjima
- IP-adresa i kolačići.¹⁸

Ovisno o veličini i vrsti knjižnice te uslugama koje pruža, odredit će se vrste i kategorije osobnih podataka koje se prikupljaju i obrađuju. Prema Uredbi, osim podataka na temelju kojih se pojedinac (ispitanik) može identificirati, osobnim se podatkom smatra i kombinacija osobnih podataka koji sami po sebi ne bi predstavljali osobni podatak, no u kombinaciji s drugim podacima čine osobni podatak. Također, osobni je podatak i mišljenje o pojedincu, koje se upravo stvara na temelju kombinacije osobnih podataka.¹⁹

Svaka knjižnica treba odrediti koji su podaci neophodni za pružanje knjižničnih i informacijskih usluga, a koji podaci nisu obvezni, kako bi se osiguralo načelo zakonitosti i ograničavanja svrhe. Temeljna načela obrade osobnih podataka opisana su u članku 5. Uredbe, a obuhvaćaju načelo zakonitosti i transparentnosti, ograničavanje svrhe, smanjenje količine podataka, točnost, ograničenje pohrane, cjelovitost i povjerljivost, dok voditelj obrade dokazuje usklađenost (načelo pouzdanosti).²⁰ Osobni podaci trebaju biti prikupljeni na zakonit način (što znači da moraju imati određen pravni temelj) i transparentno s obzirom na ispitanika (pružanje obavijesti ispitanicima).

Kako bi se poštivalo načelo ograničenja pohrane knjižnica, treba pravilnikom knjižnice ili drugim aktom odrediti rokove čuvanja pojedinih osobnih podataka s obzirom na svrhe, pri čemu vrijedi da se mogu pohraniti na dulja razdoblja ako će se osobni podaci obrađivati isključivo u svrhe arhiviranja u javnom interesu, u svrhe znanstvenog ili povijesnog istraživanja ili u statističke svrhe.²¹

2.3. Pravni temelji za obradu osobnih podataka u knjižnici

Kako bi obrada osobnih podataka bila zakonita, svakoj obradi osobnih podataka mora biti dodijeljen najmanje jedan pravni temelj. U nastavku se navode pravni temelji s pojašnjenjima primijenjenim na knjižnično poslovanje.

¹⁸ Vidi: Danielisová, T.; M. Denár; P. Kovářová. Ochrana osobních údajů - Příručka pro knihovny. Poglavlje 3.1 [citirano: 2018-08-08]. Dostupno na: http://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/ochrana-osobnich-udaju/ochrana-osobnich-udaju-prirucka-pro-knihovny.

¹⁹ Vidi: White, B. ; L. Gry Høgstrup Slemming. Nav. dj.

²⁰ Vidi i: Katulić, A. Normativna baza imena u kontekstu Opće Uredbe o zaštiti podataka. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 1(2018), 582-583. doi:10.30754/vbh.61.1.599.

²¹ Opća uredba o zaštiti podataka. Nav. dj., čl. 5., st. 1.b.

2.3.1. *Privola na obradu osobnih podataka*

Općenito, privola je pravni temelj kojim se omogućuje da ispitanik sam odluči želi li da se njegovi osobni podaci obrađuju ili ne, a mora mu se omogućiti da ju povuče jednako jednostavno kako ju je i dao. Privola treba biti dana dobrovoljno, ispitanik mora biti informiran o svrhama obrade osobnih podataka za koje daje privolu te ona mora biti dana jasnom i potvrdnom radnjom. Ukoliko korisnik povuče privolu, osobni podaci više se ne smiju koristiti. Stoga je osobito važno da voditelj obrade ima razrađen sustav pohrane privola koji omogućuje dokazivanje razdoblja valjanosti privole.

Prema odredbama Uredbe, djeca zaslužuju posebnu zaštitu prilikom nuđenja usluga koje se pružaju izravno djetetu, pa je potrebna privola roditelja za učlanjenje u knjižnicu.²² Uredbom se za zakonitu obradu postavlja dobna granica od šesnaest godina, s tim da države članice mogu propisati manju dob, ali ne nižu od trinaest godina. Hrvatski Zakon o provedbi Opće uredbe propisuje upravo šesnaest godina, pa je za djecu do te dobi za učlanjenje potrebno dobiti privolu i osnovne podatke o zakonskom skrbniku djeteta.²³ Roditelje, odnosno zakonske skrbnike također treba informirati o svim aktivnostima koje će se vršiti nad osobnim podacima njihove djece, kao što su korištenje osobnih podataka za sudjelovanje u knjižničnim natjecajima, fotografiranje i sl., kako bi skrbnici dali privolu za takvu obradu.

2.3.2. *Izvršavanje ugovora između knjižnice i korisnika*

Kada je obrada osobnih podataka nužna za izvršavanje ugovora u kojem je ispitanik stranka ili kako bi se poduzele radnje na zahtjev ispitanika prije sklapanja ugovora, obradu osobnih podataka knjižnica će izvršavati na ovom pravnom temelju.

Sukladno čl. 6 Zakona o knjižnici, knjižnica evidentira korisnike s kojima je sklopila Ugovor o pružanju usluga.²⁴ Vrijednost Ugovora imat će pristupnica za učlanjenje na temelju koje knjižnica prikuplja identifikacijske i kontaktne podatke korisnika.²⁵

Pristupnica u skladu s odredbama Uredbe vezanim uz transparentnost obrade osobnih podataka treba upućivati korisnika na knjižnični pravilnik o radu na temelju kojeg se osobni podaci prikupljaju u točno određene svrhe. Knjižnica na temelju izvršavanja ugovora čuva osobne podatke za vrijeme trajanja članstva korisnika, a knjižničnim pravilnikom može se odrediti i dulja pohrana podataka

²² Opća uredba o zaštiti podataka. Nav. dj., recital (38).

²³ Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka. Nav. dj., čl. 19., st. 1.

²⁴ Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105, 1616(1997). [citirano: 2018-08-08]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_10_105_1616.html.

²⁵ Vidi: Danielisová, T.; M. Denár; P. Kovářová. Nav. dj., poglavlje 5.1.

ukoliko postoji određena svrha koja se bez osobnih podataka ne može ostvariti. Osobni podaci mogu se obrađivati i u više svrha.

2.3.3. *Poštivanje pravnih obveza*

Poštivanje pravnih obveza može biti pravni temelj za obradu osobnih podataka u knjižnicama u slučajevima kada obradu zahtijeva bilo koji zakon. Za korištenje osobnog identifikacijskog broja (OIB) knjižničnih korisnika („obveznika broja“) možemo naći taj pravni temelj budući da je Zakonom o osobnom identifikacijskom broju propisano korištenje OIB-a u svrhu službenih evidencija, u svakodnevnom radu i pri razmjeni podataka za sve „korisnike“ OIB-a, pri čemu su korisnici definirani kao:

državna tijela, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe koje se dijelom financiraju, izravno ili neizravno, iz sredstava proračuna ili kojima su osnivači, odnosno jedan od osnivača Republika Hrvatska, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravne osobe kojima su povjerene javne ovlasti.²⁶

Budući da je OIB nacionalni identifikacijski broj, u evidenciji knjižničnih korisnika prema Uredbi se može koristiti uz primjenu odgovarajućih zaštitnih mjera u pogledu prava i sloboda ispitanika.²⁷

2.3.4. *Izvršavanje zadaća od javnog interesa ili izvršavanje službenih ovlasti*

Zadaća od javnog interesa ima uporište u zakonu, ali ne u obliku zakonske obveze (tada je riječ o poštivanju pravnih obaveza), već okvir zadataka treba biti određen zakonom. Voditelj obrade pritom ima određenu slobodu u određivanju koji zadatak u javnom interesu izvršava, primjerice ispunjavanje prava javnosti na informiranje.²⁸

Knjižnična djelatnost obuhvaća izradu informacijskih pomagala (biltena, kataloga, bibliografija) i omogućavanje pristupa građi i informacijama za korisnike te pomoć pri korištenju knjižnične građe, informacijskih pomagala i izvora.²⁹ Knjižnice tako osiguravaju pristup informacijama i izvorima putem normativnih baza autora, digitalizirane građe dostupne u prostorima knjižnice, ali i na daljinu, pri čemu na raspolaganje javnosti stavljaju i informacije koje uključuju i osobne podatke.³⁰

²⁶ Zakon o osobnom identifikacijskom broju. // Narodne novine 60, 2033(2008), čl. 5., st. 2. [citirano: 10-23-2018]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_05_60_2033.html.

²⁷ Opća uredba o zaštiti podataka. Nav. dj., čl. 87.

²⁸ Vidi: Danielisová, T.; M. Denár; P. Kovářová. Nav. dj., poglavlje 5.3.

²⁹ Zakon o knjižnicama. Nav. dj., čl. 6.

³⁰ Vidi i: Katulić, A. Nav. dj.

Ukoliko knjižnica prikuplja osobne podatke korisnika knjižničnih usluga poput bibliometrijskih usluga ili drugih mrežnih obrazaca poput usluge *Pitajte knjižničara*, pravni temelj u tim slučajevima može biti izvršavanje zadaće od javnog interesa. Pritom se treba voditi temeljnim načelima obrade, odnosno ne prikupljati osobne podatke koji nemaju svrhu vezanu uz davanje usluge i čuvati ih samo onoliko dugo koliko su potrebni za pružanje usluge.

2.3.5. *Legitimni interes*

Na legitimni interes knjižnica se može osloniti u slučajevima kada je obrada osobnih podataka nužna za potrebe njezinih legitimnih interesa.³¹ Pri oslanjanju na legitimni interes treba paziti da interesi ispitanika ne prevagnu, osobito kada je riječ o podacima djeteta. Kako bi se osiguralo da su prava i interesi ispitanika u potpunosti uzeti u obzir i zaštićeni, potrebno je napraviti test ravnoteže pri kojem se preispituju svrha obrade osobnih podataka, nužnost obrade i ravnoteža između interesa i prava ispitanika i interesa knjižnice.³² Ukoliko test pokaže da interes ispitanika, tj. korisnika prevladava i ne postoji drugi interes za obradu osobnih podataka, podaci se ne smiju koristiti.

Kada se obrada osobnih podataka temelji na legitimnom interesu, važno je da korisnik može razumno očekivati korištenje osobnih podataka te da takva obrada ima minimalan učinak na privatnost korisnika.

2.4. *Obavijest ispitanicima / transparentnost*

Radna skupina iz članka 29. izradila je Smjernice o transparentnosti kao obvezi koju Uredba sada iscrpnije regulira za voditelje obrade.³³ Smjernice pružaju praktičnu i interpretativnu pomoć za transparentnost pojašnjenju u recitalu 39. Uredbe, gdje se navodi da se korisnicima na transparentan način trebaju pružiti informacije o tome koji se njihovi osobni podaci koriste i u koje svrhe, a takve informacije trebaju biti lako dostupne i razumljive.³⁴

Transparentnost je sveobuhvatna obveza prema Uredbi koja se primjenjuje na tri središnja područja: (1) pružanje informacija ispitanicima o poštenoj obradi osobnih podataka; (2) komunikacija između voditelja obrade i ispitanika o obradi njihovih podataka i (3) na koji način voditelj obrade ispunjava prava ispitanika.³⁵

³¹ Opća uredba o zaštiti podataka. Nav. dj., čl. 6. st. 1.f.

³² Vidi: Information Commissioners Office [citirano: 10-24-2018]. Dostupno na: <https://ico.org.uk/for-organisations/guide-to-the-general-data-protection-regulation-gdpr/lawful-basis-for-processing/legitimate-interests/>.

³³ Vidi: Radna skupina za zaštitu podataka iz članka 29. Smjernice o transparentnosti na temelju Uredbe 2016/679. [citirano: 2018-08-08] Dostupno na: <https://azop.hr/images/dokumenti/217/smjernice-o-transparentnosti.pdf>.

³⁴ Opća uredba o zaštiti podataka. Nav. dj., recital (39).

³⁵ Vidi: Smjernice o transparentnosti na temelju Uredbe 2016/679, Nav. dj., str. 4.

2.4.1. Pružanje informacija o obradi osobnih podataka

Knjižnica je dužna pružiti informacije o obradi osobnih podataka ispitanika na jednostavan i lako dostupan način, osobito ako se informacije pružaju djetetu.³⁶ Budući da korisnici u knjižnici najčešće pristupaju na pultu odjela posudbe i na mrežnim stranicama tražeći *online* katalog ili druge informacije, na tim će mjestima davanje informacija o obradi osobnih podataka biti logičan izbor. Informacije moraju biti u pisanom obliku, a na zahtjev i pružene usmeno.

Načelo transparentnosti naglašava da informacije moraju biti „lako dostupne“. To će u praksi značiti, kako je u Smjernicama o transparentnosti pojašnjeno, da informacije o zaštiti osobnih podataka, kao i informacije o kontaktu voditelja obrade ili službenika za zaštitu osobnih podataka, trebaju biti postavljene na takvom mjestu da ga ispitanik ne mora posebno tražiti, već da su predočene na očitom mjestu, s izravnom poveznicom, u obliku višeslojne *online* Obavijesti o privatnosti, Često postavljenih pitanja ili u interaktivnom obliku: *pop-up* prozoru ili u obliku mrežnog obrasca koji korisnik ispunjava i sl.³⁷

Snimke korisnika putem videonadzora također su osobni podaci. Hrvatskim provedbenim zakonom Opće uredbe jasno su propisane obaveze voditelja obrade prilikom postavljanja obavijesti o videonadzoru. Obvezni elementi obavijesti jesu podaci i kontakt voditelja obrade, kontakt službenika za zaštitu osobnih podataka, svrhe obrade, primatelji te jednostavna i lako razumljiva slika koja pruža informacije da je prostor pod videonadzorom, podatke o voditelju obrade te podatke za kontakt putem kojih ispitanik može ostvariti svoja prava.³⁸

2.4.2. Prava ispitanika i komunikacija u vezi s pravima ispitanika

Knjižnica treba omogućiti ostvarivanje prava ispitanika iz članaka od 15. do 22.: pravo na pristup, ispravak, brisanje, ograničenje obrade, prenosivost, prigovor, pravnu zaštitu i naknadu štete, kao i ispuniti obvezu obavještanja u vezi s ispravkom ili brisanjem.³⁹ Informacije se korisnicima i drugim ispitanicima pružaju bez naknade u obliku u kojem su zatražene, osim u slučajevima određenim Uredbom.

Također, propisano je da knjižnica korisniku na zahtjev pruža informacije o poduzetim radnjama vezanim uz ispunjavanje njegovih prava bez nepotrebnog odgađanja i u roku od mjesec dana. Taj se rok može prema potrebi produljiti za dodatna dva mjeseca, uzimajući u obzir složenost i broj zahtjevâ, pri čemu knjižnica obavještava korisnika o svakom takvom produljenju roka zajedno s razlozima odgađanja. Informacije se pružaju elektroničkim putem ako je to moguće, osim ako korisnik zatraži drukčije.⁴⁰

³⁶ Opća uredba o zaštiti podataka. Nav. dj., čl. 12.

³⁷ Vidi: Smjernice o transparentnosti na temelju Uredbe 2016/679, Nav. dj., str. 8, t. 11.

³⁸ Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka. Nav. dj., čl. 27.

³⁹ Opća uredba o zaštiti podataka. Nav. dj., čl. 12. st. 1. i 2.

⁴⁰ Isto, čl. 12. st. 3. i 4.

Člankom 12. i 14. Uredbe propisano je koje se informacije trebaju dostaviti ispitaniku, s obzirom na to jesu li osobni podaci prikupljeni od ispitanika ili iz drugih izvora. Te informacije uključuju identitet i kontaktne podatke voditelja obrade, kontaktne podatke službenika za zaštitu osobnih podataka, svrhe obrade i pravnu osnovu, razdoblje pohrane, kategorije osobnih podataka i kategorije primatelja podataka.

Korisnik ima pravo (pravo na pristup) dobiti od knjižnice potvrdu obrađuje li osobne podatke koji se odnose na njega, pristupiti tim osobnim podacima, dobiti informacije o svrhama u koje se oni koriste, primateljima podataka i razdoblju pohrane podataka, informacije o svim svojim pravima vezanim uz osobne podatke i izvoru svojih osobnih podataka. Također ima pravo dobiti informacije izrađuje li se profil na temelju njegovih podataka i šalju li se oni u drugu zemlju.⁴¹

Ukoliko su zahtjevi pojedinca neutemeljeni ili pretjerani, knjižnica može naplatiti razumnu naknadu uzimajući u obzir administrativne troškove pružanja informacija ili odbiti ispuniti zahtjev.⁴²

Knjižnica prema svojim mogućnostima treba osigurati da osobni podaci korisnika budu ažurni, korisnik ima pravo tražiti ispravak netočnih podataka (pravo na ispravak)⁴³, a bilo bi korisno omogućiti korisnicima izmjenu podataka na mrežnom sučelju kataloga knjižnice.

Pravo na brisanje ili pravo na zaborav daju korisniku pravo tražiti brisanje osobnih podataka u slučaju kada podaci više nisu nužni u odnosu na svrhe za koje su prikupljeni, kada korisnik povuče privolu, ako uloži prigovor na obradu te ne postoje jači legitimni razlozi za obradu, ako su podaci nezakonito obrađeni (odnosno nemaju pravnog temelja) i ako se moraju brisati radi poštovanja pravne obveze kojoj podliježe voditelj obrade.

Pravo na brisanje ne primjenjuje se kada je obrada nužna radi ostvarivanja prava na slobodu izražavanja i informiranja, u svrhe arhiviranja u javnom interesu, u svrhe znanstvenog ili povijesnog istraživanja ili u statističke svrhe u mjeri u kojoj je vjerojatno da se ispunjavanjem zahtjeva za pravom na brisanje može onemogućiti ili ozbiljno ugroziti postizanje ciljeva te obrade.⁴⁴

Uredbom se općenito utvrđuje pravo na prenosivost podataka za slučajeve u kojima se obrada osobnih podataka temelji na suglasnosti ili ugovoru.⁴⁵ Međutim predviđeno je da se prenosivost podataka ne primjenjuje kad je obrada podataka nužna za obavljanje zadaće od javnog interesa ili pri izvršavanju službene ovlasti dodijeljene voditelju obrade ili kad voditelj obrade izvršava svoje javne dužnosti ili ispunjava pravnu obvezu.⁴⁶

⁴¹ Isto, čl. 15.

⁴² Isto, čl. 12., st. 5, čl. 14. st. 5.b.

⁴³ Isto, čl. 16.

⁴⁴ Isto, čl. 17. st. 3.b.

⁴⁵ Isto, čl. 20.

⁴⁶ Isto, čl. 20. i recital (68).

Korisnik ima pravo na prigovor na obradu osobnih podataka na temelju svoje posebne situacije, osobito u slučaju obrade podataka za potrebe izravnog marketinga. Ukoliko knjižnica koristi osobne podatke korisnika za potrebe nuđenja svojih usluga, odnosno izravnog marketinga, najkasnije u trenutku prve komunikacije s korisnikom treba mu skrenuti pozornost na postojanje tog prava. Ukoliko korisnik prigovori korištenju podataka u takve svrhe, knjižnica mora poštovati korisnikovo pravo na prigovor i ne smije koristiti osobne podatke u takve svrhe.

2.5. Odabir i odnos knjižnice s izvršiteljima obrade

Dužnost je knjižnice izabrati izvršitelja obrade⁴⁷ koji će u dovoljnoj mjeri jamčiti provedbu odgovarajućih tehničkih i organizacijskih mjera u skladu s Uredbom i osiguravanje zaštite prava korisnika. Dužnosti izvršitelja obrade navode se u članku 28. Uredbe.⁴⁸

Između ostaloga, davatelj usluge automatiziranog knjižničnog sustava ili koji drugi izvršitelj s kojim knjižnica surađuje vezano uz obradu osobnih podataka dužan je pomagati voditelju obrade putem odgovarajućih tehničkih i organizacijskih mjera da ispuni obvezu u pogledu odgovaranja na zahtjeve za ostvarivanje prava ispitanika. Također je dužan pomagati voditelju obrade u osiguravanju usklađenosti s obvezama vezanim uz sigurnost osobnih podataka, uzimajući u obzir prirodu obrade i informacije koje su dostupne izvršitelju obrade.⁴⁹

2.6. Imenovanje i dužnosti službenika za zaštitu osobnih podataka

Službenika za zaštitu osobnih podataka dužni su imenovati voditelji obrade u slučaju kada obradu provodi tijelo javne vlasti, kao i u slučaju kada se osnovne djelatnosti voditelja obrade sastoje od postupaka obrade koji zbog svog opsega i svrha iziskuju redovitu i sustavnu obradu osobnih podataka.⁵⁰

Prema tim kriterijima, knjižnice su dužne imenovati službenika za zaštitu osobnih podataka. Članci 37–39 Uredbe govore o njegovu imenovanju, radnom mjestu i zadaćama, a Radna skupina iz čl. 28 objavila je i Smjernice o imenovanju službenika.⁵¹

Voditelj obrade osigurava da službenik na primjeren način i pravodobno bude uključen u sva pitanja u pogledu zaštite osobnih podataka. On mora biti primjeren i kontinuirano educiran, nezavisan od vanjskih utjecaja i ne smije biti u sukobu interesa. Službenik nije osobno odgovoran za povrede sigurnosti, ali je dužan

⁴⁷ Vidi i: Katulić, A. Nav. dj., str. 581–582.

⁴⁸ Opća uredba o zaštiti podataka. Nav. dj., čl. 28. t. 3.

⁴⁹ Isto, čl. 28. t. 3.

⁵⁰ Isto, čl. 37.

⁵¹ Vidi: Radna skupina za zaštitu podataka iz članka 29. Smjernice o službenicima za zaštitu podataka. [citirano: 2018-08-08]. Dostupno na: https://azop.hr/images/dokumenti/217/wp243rev01_hr.pdf.

informirati i savjetovati knjižnicu i zaposlenike o njihovim obvezama iz Uredbe i nacionalnog zakonodavstva, dužan je pratiti poštivanje Uredbe, uključujući raspodjelu odgovornosti, podizanje svijesti i osposobljavanje osoblja koje sudjeluje u postupcima obrade, pružati savjete vezane uz procjenu učinka na zaštitu podataka, surađivati s nadzornim tijelom i djelovati kao kontaktna točka za nadzorno tijelo vezano uz obradu osobnih podataka.⁵²

2.7. *Prijava povrede*

Prema definiciji iz Uredbe, „povreda osobnih podataka” definirana je kao povreda, odnosno kršenje sigurnosti osobnih podataka koje dovodi do slučajnog ili nezakonitog uništenja, gubitka, izmjene, neovlaštenog otkrivanja osobnih podataka ili neovlaštenog pristupa osobnim podacima koji se obrađuju.⁵³

Ukoliko dođe do bilo koje od navedenih povreda osobnih podataka, knjižnica je to dužna dokumentirati i prijaviti Agenciji za zaštitu osobnih podataka u roku od 72 sata od saznanja o povredi.⁵⁴ Knjižnica je dužna provesti odgovarajuće tehničke i organizacijske mjere kojima se osigurava primjena temeljnih načela obrade osobnih podataka, pri čemu treba uzeti u obzir najnovija dostignuća, trošak provedbe te prirodu, opseg, kontekst i svrhe obrade, kao i rizike različitih razina vjerojatnosti i ozbiljnosti za prava i slobode pojedinaca koji proizlaze iz obrade podataka.⁵⁵

Odgovarajućim tehničkim i organizacijskim mjerama osigurava se da osobni podaci nisu automatski dostupni neograničenom broju pojedinca, već samo određenim osobama koje zbog prirode posla moraju imati pristup osobnim podacima. Takve mjere omogućavaju smanjivanje mogućnosti povrede osobnih podataka, a prema potrebi se preispituju i ažuriraju. Tehničke i organizacijske mjere obuhvaćaju privatnost po dizajnu (engl. *privacy by design*) i privatnost po zadanim postavkama (engl. *privacy by default*). Privatnost po dizajnu podrazumijeva izradu novih IT-rješenja, a privatnost po zadanim postavkama podrazumijeva unaprijed postavljenu razinu privatnosti u knjižnično-informacijskom sustavu.

3. **Primjeri Nacionalne knjižnice Škotske i Gradske knjižnice u Pragu**

Kao primjere dobre prakse i usporedbu različitih načina usklađivanja knjižnica s Uredbom izdvojit ćemo primjer dviju europskih knjižnica koje su različito pristupile izdvojenim segmentima prilagodbe. Odabrane su Nacionalna knjižnica Škotske i Gradska knjižnica u Pragu. Analiza njihova iskustva provedena je primjenom komparativne metode i metode analize teksta.

⁵² Opća uredba o zaštiti podataka. Nav. dj., čl. 39.

⁵³ Isto, čl. 4. st. 12.

⁵⁴ Isto, čl. 33.

⁵⁵ Isto, čl. 25.

3.1. Transparentnost obrade osobnih podataka

Sukladno preporukama o transparentnosti obrade osobnih podataka, na mrežnim stranicama Nacionalne knjižnice Škotske vidljiva je poveznica na *Privatnost*.⁵⁶ Poglavlje o privatnosti obuhvaća informacije o tome kako i zašto knjižnica prikuplja osobne podatke, koja su prava ispitanika, dijele li se oni s nekom trećom stranom te kako se žaliti na obradu osobnih podataka.

Gradska knjižnica u Pragu također na mrežnim stranicama ima poveznicu na Zaštitu osobnih podataka⁵⁷ u kojoj se eksplicitno poziva na Pravilnik knjižnice.⁵⁸ U Pravilniku se navode točne informacije o prikupljanju i obradi osobnih podataka korisnika, s nešto detaljnijim poglavljima koja se tiču zaštite osobnih podataka.

3.2. Svrhe za obradu osobnih podataka

U tablici 1 navodi se usporedni prikaz određivanja obveznih i neobveznih osobnih podataka prilikom učlanjenja u knjižnicu. Nacionalna knjižnica Škotske na mrežnoj stranici posvećenoj privatnosti navodi pravne temelje i svrhe za svaku pojedinu obradu osobnih podataka u knjižnici, dok Gradska knjižnica u Pragu upućuje prvenstveno na Pravilnik knjižnice gdje se mogu naći skupno navedene svrhe obrade općenito za prikupljanje osobnih podataka korisnika knjižnice.

Nacionalna knjižnica Škotske navodi brojčano više svrha, no također za svaku (u tablici 1) navedenu svrhu putem poveznice navodi sljedeće informacije:

- pojašnjenje svrhe
- pojašnjenje pravnih temelja
- tko su primatelji osobnih podataka
- koja su prava ispitanika
- hoće li podaci biti preneseni trećoj strani
- hoće li podaci biti preneseni izvan EU
- je li obvezno dati osobne podatke i koje su posljedice ako ih osoba ne pruži
- hoće li podaci biti korišteni za izradu profila (profiliranje).

⁵⁶ National Library of Scotland. Privacy [citirano: 2018-12-10]. Dostupno na: <https://www.nls.uk/privacy>.

⁵⁷ Municipal Library of Prague. Personal data protection [citirano: 2018-12-10]. Dostupno na: <https://www.mlp.cz/en/about-us/personal-data-protection/>.

⁵⁸ Municipal Library of Prague. Library rules [citirano: 2018-12-10]. Dostupno na: <https://www.mlp.cz/en/about-us/documents-to-download/?knihovna>.

Tablica 1. Svrhe prikupljanja osobnih podataka

Gradska knjižnica u Pragu	Nacionalna knjižnica Škotske
<p>Gradska knjižnica u Pragu obrađuje osnovne i druge osobne podatke, statističke podatke, podatke o zapošljavanju, računovodstvene podatke i pravne podatke. Podaci se obrađuju u sljedeće svrhe:</p> <p>a) pružanje usluga čitateljima b) zaštita imovine i knjižničnog fonda c) procjena zadovoljstva čitatelja i osiguranje kvalitete rada koji provodi knjižnično osoblje d) statistička procjena rada Knjižnice e) evidencija potraživanja i računovodstvenih poslova f) postupak za rješavanje pritužbi čitatelja g) informiranje o uslugama koje pruža Knjižnica.</p>	<p>Nacionalna knjižnica Škotske prikuplja i obrađuje osobne podatke u svrhu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nabave i posudbe - bibliografskih zapisa - videonadzora - zbirki - komunikacija - postavki kontakata - donacija putem interneta - zapošljavanja - upita - rezervacija događaja - povratnih informacija i pritužaba - prikupljanja sredstava - zakonskih obveza - obveznih primjeraka - kupnje - registracije korisnika za sve vrste usluga - sigurnosti i hitnih slučajeva.
<p>Navedeno u poglavlju posvećenom zaštiti osobnih podataka u Pravilniku Knjižnice.⁵⁹</p>	<p>Navedeno na mrežnoj stranici u poglavlju posvećenom privatnosti.⁶⁰</p>

Gradska knjižnica u Pragu općenito u Pravilniku Knjižnice dijeli osobne podatke na kategorije:

- obvezni podaci (vidi tablicu 2)
- neobvezni podaci (vidi tablicu 2)
- službeni (podaci o posudbi, narudžbama, kompenzacijama za oštećenu građu i sl.)
- računovodstveni (o financijskim transakcijama)
- pravni (o pravnim koracima poduzetim protiv osoba koje nisu ispunile svoje obveze).⁶¹

⁵⁹ Municipal Library of Prague. Library rules. Poglavlje 7, članak 24, t. 2 [citirano: 2018-12-10]. Dostupno na: <https://www.mlp.cz/en/about-us/documents-to-download/?knihovna>.

⁶⁰ National Library of Scotland. Privacy. Nav. dj.

⁶¹ Municipal Library of Prague. Library rules. Poglavlje 7, članak 24, t. 9-11 [citirano: 2018-12-10]. Dostupno na: <https://www.mlp.cz/en/about-us/documents-to-download/?knihovna>.

U tablici 2 prikazan je različit pristup prikupljanju podatka o korisnikovoj adresi e-pošte. Prema Općoj uredbi o zaštiti podataka, može se smatrati da postoji legitiman interes kod obrade osobnih podataka provedene za potrebe izravnog marketinga⁶², a korisnik bi pritom trebao imati pravo na prigovor na obradu.⁶³

Upravo iz tog razloga knjižnice su obratile pažnju na prikupljanje adresa e-pošte u svrhu obavještanja o knjižničnim događanjima. Prema primjeru pristupnice za učlanjenje u Škotsku nacionalnu knjižnicu, takav podatak može se označiti kao neobavezan i obrazložiti svrhu njegova davanja, pa ukoliko ga korisnik upiše, podatak je dan na temelju privole. Isto tako, korisniku treba omogućiti da se odjavi s popisa za primanje obavijesti takve vrste, što su obje knjižnice omogućile.

Različito od toga jest prikupljanje kontaktnih podataka (telefonski broj, e-pošta, adresa boravišta i sl.) u svrhu obavještanja o obvezama korisnika prema knjižnici, poput obavijesti o tome da nije vratio knjigu u određenom roku ili duguje novčanu zakasninu. Na primjeru Škotske nacionalne knjižnice vidljivo je da je adresa e-pošte obvezna, pretpostavljeno uz izvršavanje obveza člana prema knjižnici.

Tablica 2. Obvezni i neobvezni podaci

	NACIONALNA KNJIŽNICA ŠKOTSKE	GRADSKA KNJIŽNICA U PRAGU
OBVEZNI PODACI	<ul style="list-style-type: none"> - titula - ime i prezime - e-mail - adresa - stupanj obrazovanja⁶⁴ 	<ul style="list-style-type: none"> - ime i prezime - spol - datum rođenja - adresa u Češkoj - vrsta i broj osobne iskaznice - zemlja koja je izdala iskaznicu⁶⁵
NEOBVEZNI PODACI	<ul style="list-style-type: none"> - e-pošta u svrhu primanja <i>newslettera</i> (uz napomenu o mogućnosti da korisnik neće moći dobiti sve usluge ukoliko ne dostavi Taj podatak) - telefonski broj 	<ul style="list-style-type: none"> - dodatna adresa - adresa e-pošte - telefonski broj - stupanj obrazovanja - podatak o invalidnosti

Knjižničnim pravilnikom valja odrediti koji je kontaktni podatak dovoljan za takvu vrstu obavijesti, pa će takav podatak imati pravni temelj u izvršavanju ugo-

⁶² Opća uredba o zaštiti podataka. Nav. dj., recital (47).

⁶³ Isto, recital (70).

⁶⁴ National Library of Scotland. Registration form [citirano: 2018-12-10]. Dostupno na: <https://auth.nls.uk/registration/form>.

⁶⁵ Municipal Library of Prague. Library Rules. Poglavlje 7, članak 24, t. 3 [citirano: 2018-12-10]. Dostupno na: <https://www.mlp.cz/en/about-us/documents-to-download/?knihovna>.

vora. Ponuđeno rješenje u primjeru Škotske knjižnice jest ponuditi korisniku da u pristupnici označi u koju se svrhu kontaktni podatak poput telefonskog broja ili adrese e-pošte smije koristiti, odnosno označiti da je kontaktni podatak u svrhu obavještanja vezanog uz obveze iz ugovora o uslugama obavezan, a u svrhu obavještanja o događanjima i novim uslugama neobavezan i za njega se može dati privola.

Gradska knjižnica u Pragu u pristupnici daje na izbor upisivanje telefonskog broja ili adrese e-pošte, a dodatno na mrežnoj stranici pojašnjava da te podatke koristi u svrhu bolje komunikacije s korisnicima, za informiranje o događanjima i novim uslugama, kao i za obavijesti o rezervacijama građe. Daje se mogućnost korisniku da putem računa na mrežnoj stranici dade pristanak za korištenje kontaktnih podataka.

3.3. Podaci o posudbi građe

Škotska nacionalna knjižnica, kao i Gradska knjižnica u Pragu, određuje čuvanje povijesti posudbe na temelju posebnih pravilnika. U Škotskoj nacionalnoj knjižnici podatak o čuvanju povijesti posudbe može se naći u rubrici o Privatnosti pod Svrhe – Nabava i posudba, gdje se navodi da se podaci vezani uz posudbu čuvaju najmanje 5 godina od kraja posudbe.⁶⁶ Ovdje se upućuje na pregled internog Pravilnika o klasifikaciji i zadržavanju podataka⁶⁷, s detaljno i administrativno stručno razrađenim svim vrstama podataka koje čuva Škotska nacionalna knjižnica.

Gradska knjižnica u Pragu na mrežnoj stranici o zaštiti osobnih podataka navodi da se podaci o posudbi i povijesti posudbe čuvaju u svrhu rješavanja eventualnih sporova i kako bi se korisniku omogućio pregled povijesti čitanja, odnosno posudbe. Na temelju privole, korisnik može odrediti i da se povijest posudbe ne čuva tako da pošalje e-poruku knjižnici. Nadalje, jednostavnim je jezikom u poglavlju o roku čuvanja podataka navedeno da se svi podaci o korisniku i njegovoj aktivnosti čuvaju za vrijeme trajanja članstva produljeno za jednu godinu.

Na taj način korisnik može produljiti članstvo, a da pritom ne izgubi povijest posudbe. Nakon toga roka knjižnica anonimizira⁶⁸ podatke i može ih u tom obliku koristiti u statističke svrhe. Ističe se i korisnikova mogućnost da zatraži anonimizaciju prije navedenog roka, samo u slučaju da nema dugovanja prema knjižnici, a na taj način on prestaje koristiti usluge knjižnice. S druge strane, korisniku se

⁶⁶ National Library of Scotland. Privacy. Nav. dj.

⁶⁷ Nacional Library of Scotland. [citirano: 2018-12-10]. Dostupno na: <https://www.nls.uk/media/1590255/retention%20schedules.pdf>.

⁶⁸ Osobni podaci nakon postupka anonimizacije više se ne smatraju osobnim podacima i Uredba se na njih ne odnosi. Drugi mogući postupak šifriranja podataka je pseudonimizacija, pri čemu su pseudonimizirani podaci i dalje osobni podaci i za njih vrijede odredbe Uredbe. Za više vidi: Opća uredba o zaštiti podataka. Nav. dj., recital (26)–(29).

omogućava da zatraži produljenje čuvanja podataka za još jednu godinu čak i ako mu istekne članstvo, i to više puta.⁶⁹

Na temelju izvršavanja obveza iz ugovora između knjižnice i korisnika o pružanju knjižničnih i informacijskih usluga, čuvat će se povijest posudbe za vrijeme trajanja članstva. Nakon isteka članstva, odnosno ugovornih obveza, knjižnica kao voditelj obrade treba odrediti razdoblje čuvanja povijesti posudbe za svaku potrebnu svrhu. Budući da korisnika mogu zanimati razne osjetljive teme na temelju kojih bi ga se moglo profilirati, odnosno stvoriti određeno mišljenje o njemu, jedino bi korisniku trebalo biti dopušteno da ima uvid u povijest svoje posudbe i da odlučuje o tome koliko ju dugo želi čuvati.⁷⁰

Primjer Gradske knjižnice u Pragu pokazuje da se polazi od pretpostavke ili iskustva te knjižnice da korisnici žele čuvati povijest posudbe, pa im se takva mogućnost daje na raspolaganje čak i kada prestanu biti članovi. Tako se korisnik zapravo smatra dugoročnim članom knjižnice bez obzira na to koristi li usluge kontinuirano ili povremeno.

Svaka knjižnica stoga treba razmotriti svrhu i odrediti razdoblje čuvanja povijesti posudbe, a s izvršiteljem obrade (pružateljem usluga za održavanje knjižničnog programa) dogovoriti vrijeme nakon kojega će se povijest posudbe automatski anonimizirati. Također se u postavkama programa uz privolu korisnika može odrediti da se povijest posudbe čuva onoliko dugo koliko korisnik to želi.⁷¹

4. Zaključak

Opća uredba o zaštiti podataka i Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka predstavljaju značajnu novost i iskorak u zaštiti osobnih podataka u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji. Nove obveze za voditelje i izvršitelje obrade uvode se kako bi se osigurala razina zaštite primjerena statusu zaštite osobnih podataka kao temeljnog prava prepoznatog Ustavom Unije.

Načela obrade osobnih podataka, osobito načelo smanjenja količine podataka, ograničenja pohrane i načelo cjelovitosti i povjerljivosti, podrazumijevaju provođenje odgovarajućih tehničkih i organizacijskih mjera od strane voditelja obrade osobnih podataka. Svrha provođenja tehničkih i organizacijskih mjera jest smanjiti rizik od povrede osobnih podataka.

Uz smanjenje opsega i količine obrade osobnih podataka, Uredbom se preporučuje pseudonimizacija osobnih podataka, transparentnost obrade, uvid ispitanici-

⁶⁹ Municipal Library of Prague. [citirano: 2018-12-10]. Dostupno na: <https://www.mlp.cz/en/about-us/personal-data-protection/>.

⁷⁰ Vidi i: Horvat, A.; D. Živković. Između javnosti i privatnosti: knjižnice u vremenu e-knjige. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2012. Str. 53–58.

⁷¹ Vidi: Danielisová, T.; M. Denár; P. Kovářová. Nav. dj., poglavlje 6.3.

ka u obradu osobnih podataka i postizanje više razine informacijske sigurnosti. Također je preporučljivo uvesti interne politike zaštite osobnih podataka.⁷²

Interne politike zaštite osobnih podataka uvode se s obzirom na opseg i prirodu obrade, kao i stupnjeve rizika za potencijalno ugrožavanje prava i sloboda pojedinaca, pa svaka knjižnica treba razmotriti u kojoj su mjeri rizici razmjerni u odnosu na aktivnosti obrade. Interne politike mogu uključivati dokumente kojima uprava izražava svoj stav prema zaštiti osobnih podataka u ustanovi i dodjeljuje odgovornosti za njihovu zaštitu i sukladnost. Knjižnica je dužna osigurati to da zaposlenici budu svjesni svojih obveza, upoznati ih s načelima zaštite osobnih podataka i načinima ostvarivanja prava svojih korisnika.

Za voditelje i izvršitelje to znači potrebu ulaganja napora u postizanje sukladnosti s novim pravnim okvirom, a to u praksi znači ulaganje u organizacijske, ljudske i tehničke resurse. Uredba traži multidisciplinarni pristup osiguravanju sukladnosti, što će uključivati upravu knjižnice, informatički odjel, pravnike i knjižničare, pa se može zaključiti da će najučinkovitiji pristup biti projektni pristup na razini ustanove. Takav pristup može uključivati prilagodbu putem donošenja internih politika postupanja s osobnim podacima i analizu poslovanja s izvršiteljima obrade, ali i obrazovanja djelatnika. Službenici za zaštitu osobnih podataka i ostali djelatnici koji u organizaciji voditelja obrade imaju pristup osobnim podacima trebaju biti primjereno educirani u pogledu prakse upravljanja osobnim podacima i očuvanja tajnosti podataka.

Knjižnice trebaju uložiti primjeren napor da usklade svoje poslovanje s novim propisima, pri čemu bi vodeća tijela knjižničkog sustava trebala osigurati organizacijsku, tehničku i pravnu podršku, osobito u pogledu pregovora s izvršiteljima obrade koji razvijaju softversku podršku za rad knjižnica. Izvršitelji obrade imaju važnu ulogu u realizaciji anonimizacije i pseudonimizacije osobnih podataka.

Kao i za ostale kategorije voditelja obrada, i knjižnice kao javne ustanove dužne su pratiti razvoj prakse zaštite osobnih podataka, osobito praksu nadzornih tijela, preporuke i smjernice za postupanje i budući regulatorni razvoj.

LITERATURA

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as amended by Protocols No. 11 and No. 14, Rome, 4.XI.1950 [citirano: 2018-07-30]. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680063765>.

⁷² Opća uredba o zaštiti podataka. Nav. dj., recital (78), čl. 25.

- Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data, Treaty No.108., Strasbourg, 28. siječnja 1981. [citirano: 2018-07-30]. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/108>.
- Danielisová, T.; M. Denár; P. Kovářová. Ochrana osobních údajů - Příručka pro knihovny. [citirano: 2018-08-08]. Dostupno na: http://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/ochrana-osobnich-udaju/ochrana-osobnich-udaju-prirucka-pro-knihovny.
- Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka. [citirano: 2018-07-30]. Dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:31995L0046&from=HR>.
- Direktiva 2002/58/EZ Europskog parlamenta i vijeća od 12. srpnja 2002. o obradi osobnih podataka i zaštiti privatnosti u području elektroničkih komunikacija (Direktiva o privatnosti i elektroničkim komunikacijama) [citirano: 2018-07-30]. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002L0058&from=HR>.
- Horvat, A.; D. Živković. Između javnosti i privatnosti: knjižnice u vremenu e-knjige. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2012.
- Information Commissioners Office [citirano: 10-24-2018]. Dostupno na: <https://ico.org.uk/for-organisations/guide-to-the-general-data-protection-regulation-gdpr/lawful-basis-for-processing/legitimate-interests/>.
- Katulić, A. Normativna baza imena u kontekstu Opće Uredbe o zaštiti podataka. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 1(2018), 573–592. doi:10.30754/vbh.61.1.599.
- Komunikacija Komisije Europskom parlamentu i Vijeću: veća zaštita i nove prilike – Komisija daje smjernice za izravnu primjenu Opće uredbe o zaštiti podataka od 25. svibnja 2018. Europska komisija. Bruxelles, 24.1.2018. COM(2018) 43 final. [citirano: 2018-07-30]. Dostupno na: [http://azop.hr/images/dokumenti/217/com_2018_43_hr_acte_f_\(2\).pdf](http://azop.hr/images/dokumenti/217/com_2018_43_hr_acte_f_(2).pdf).
- Municipal Library of Prague. Personal data protection [citirano: 2018-12-10]. Dostupno na: <https://www.mlp.cz/en/about-us/personal-data-protection/>.
- Municipal Library of Prague. Library rules [citirano: 2018-12-10]. Dostupno na: <https://www.mlp.cz/en/about-us/documents-to-download/?knihovna>.
- National Library of Scotland. Privacy [citirano: 2018-12-10]. Dostupno na: <https://www.nls.uk/privacy>.
- National Library of Scotland. Registration form [citirano: 2018-12-10]. Dostupno na: <https://auth.nls.uk/registration/form>.
- Opća deklaracija o ljudskim pravima: usvojena i proglašena na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda rezolucijom br. 217/III 10. prosinca 1948. godine. [citirano: 2018-07-30]. Dostupno na: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/src2.pdf.

- Radna skupina za zaštitu podataka iz članka 29. Smjernice o službenicima za zaštitu podataka. [citirano: 2018-08-08]. Dostupno na: https://azop.hr/images/dokumenti/217/wp243rev01_hr.pdf.
- Radna skupina za zaštitu podataka iz članka 29. Smjernice o transparentnosti na temelju Uredbe 2016/679. [citirano: 2018-08-08] Dostupno na: <https://azop.hr/images/dokumenti/217/smjernice-o-transparentnosti.pdf>.
- Uredba o načinu pohranjivanja i posebnim mjerama tehničke zaštite posebnih kategorija osobnih podataka. // Narodne novine 139, 2433(2004). [citirano: 2018-07-30]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2004_10_139_2433.html.
- Uredba o načinu vođenja i obrascu evidencije o zbirkama osobnih podataka. // Narodne novine 105, 2031(2004). [citirano: 2018-07-30]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2004_07_105_2031.html.
- Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka). [citirano: 2018-08-08]. Dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=HR>.
- Ustav Republike Hrvatske: pročišćeni tekst: NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14. // Zakon.hr [citirano: 2018-07-30]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>.
- White, B. ; L. Gry Høgstrup Slemming. General Data Protection Regulation: what do the new EU rules mean for libraries? // IFLA [webinar] [citirano: 2018-08-08]. Dostupno na: <https://www.ifla.org/node/36104>.
- Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105, 1616(1997). [citirano: 2018-08-08]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_10_105_1616.html.
- Zakon o osobnom identifikacijskom broju. // Narodne novine 60, 2033(2008). [citirano: 10-23-2018]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_05_60_2033.html.
- Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka. // Narodne novine 42, 805(2018). [citirano: 2018-08-08]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_05_42_805.html.

